

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת נצבים - וילך תשפ"ג

• כס"ד •

"קרוב ד' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת"

טהורים בעיני עצמם ואינם מבינים כלל שהם בחושך, טוב להם בחושך, וכביכול לא חסר להם אור התשובה. והסיבה לטעותם "מאשר הם בוזים לדבר עונות לא ירגישו ולא יבינו למו, או הודע אליהם חטאתם ונשכחה מלבם אחרי כן". המבואר בדברי רבינו יונה, כי האדם שאינו מרגיש את הצורך בתשובה ומרגיש זכאי בעיניו, הוא משום שאינו יודע ואינו מבין את חומרת העבירה. הוא לא חושב שעבירה היא עולה כל כך גדולה, וזהו "בוזה לדבר עונות", ולכן הוא טהור בעיניו.

תפילה בלב שלם

וכשנתבונן במצבינו, הלא כל אחד מרגיש שבסך הכל הוא בסדר, יש קצת עבירות וקצת עוולות ובאמת צריך לבקש סליחה ולעשות תשובה, אבל בסך הכל אנחנו טובים. אף אחד לא מרגיש שהוא "חוטא", אנחנו לא מרגישים במצב שאם אין סליחה ואין תשובה אנחנו בסכנה ולא נוכל לעבור את ראש השנה בשלום. וצריך לדעת שכל זמן שיש לנו את ההרגשה הזו לא שייך להגיע למצב של "קוראיו באמת". כי אם אדם יגיע עד ראש השנה והוא ייאנס ולא יאמר סליחות, הוא לא ירגיש כ"כ נורא מכך שהוא עדיין לא ביקש סליחה, הרי אונס רחמנא פטריה. וכשנמצאים במצב כזה, גם אם אומרים סליחות יש פגם גדול בכל ה"קריאה באמת".

כל אחד יודע איך נראית תפילה בלב שלם. כשיש לאדם צער גדול הוא לא מסתפק בפרק תהלים אחד ביום. הוא טרוד בזה כל היום, מבקש ומתחנן ולא מרפה. וגם בדרך בני"א רואים כן, כשאדם מבקש פעם או פעמיים אפשר לסרב לו, אבל מי שמתעקש ובוכה ומתחנן בלא הפסק נותנים לו, כי רואים שזה החיים שלו, זה תמצית הרצון שלו. וכתוב הרי שמי שמכוין בלב שלם בתפילה הקב"ה עונה לו. ו"לב שלם" אין הכוונה רק שבעת התפילה הוא לא מסיח דעת ומכוין, אלא שכל המצב שלו זה לבקש ולהתחנן, אין לו שום רצון ושום שאיפה חוץ מזה. על כזו בקשה הקב"ה עונה. אבל מי שמרגיש שיכול להיות יותר טוב אבל גם ככה המצב טוב, זה לא תפילה ובקשה בלב שלם, על זה אין את ההבטחה של קרוב ה' לכל קוראיו.

ימי הסליחות כימי ביקור הקרבן

הדבר השני שצריכים להתבונן בו הוא על מה מבקשים סליחה, במה אנחנו לא בסדר. אם לא היה עכשיו ראש השנה, במה היינו חשים שאנו חוטאים וטועים. לחשוב את מה אנו רוצים שהקב"ה ימחוק ובמה אנו רוצים באמת להשתנות. והכל תלוי בהרגשה הזו, במה אנו חפצים להשתנות ולהתחדש. מבואר שימי הסליחות זה כימים של ביקור מומים בקרבנות, וראשית כל צריך לדעת מה הם המומים. והמום הגדול ביותר שיש לאדם הוא בכך שלא אכפת לו מהעלייה שלו, לא אכפת לו חסרון השלימות שלו. זה המום הגדול שאם לא מרפאים אותו לא עוזרים כל הסליחות וכל התפילות. וצריך להרגיש כן במשך כל היום ולא רק בעת אמירת הסליחות, ואז שייך להיות קוראים באמת.

המסילת ישרים (פרק א') כותב "יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו". ראשית לכל צריך להבין מה אנחנו מחפשים פה, למה באנו לכאן. "ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו". צריך להתבונן כל יום ויום מחדש, מה אנו עושים בעולם הזה, מה אנו משיגים ולאן אנו הולכים. וזו התחלת עבודת ד'. וכשעוסקים בהתבוננות במטרת האדם בעולם, ואחר כך בודקים בעצמינו אם אנו עומדים בזה, אם אנחנו נוהגים לפי חובתינו בעולמו, אז שייך שיהיה פתח לכך שנרצה באמת לשוב ולבקש סליחה. אבל כל זמן שאין התבוננות ואין מחשבה הרי אפשר להגיע למצב של טהורים וזכאים בעיניהם והם חטאים לה' מאד, רח"ל.

כימי הסליחות אנו קוראים לקב"ה באמת

במוצאי שבת קודש מתחילים בבקשת הסליחות, ודוד המלך אומר בתהלים "קרוב ד' לכל קוראיו לכל אשר יקראהו באמת". והמבואר בפסוק זה שהקב"ה קרוב לקוראיו, אבל בתנאי שיקראהו באמת. ולפני שניגשים לקרוא לד' יש להתבונן במהות "יקראהו באמת" שהיא התנאי לקרבת ד' לכל קוראיו.

והנה כל אחד מבין שלקרא באמת זה לבקש מהקב"ה ולהתפלל בכוונה. אמנם במילה "באמת" מונח עוד דבר, לקרא באמת היינו דבר שמאוד אכפת לאדם, והוא רוצה זאת בכל לבו. וישנם הרבה דברים שהאדם רוצה, אך לא את כולם הוא רוצה באמת. וכשמתנגשים אצלו שתי רצונות, נדחה הרצון שאינו אמיתי מפני הרצון האמיתי, והרצון נמדד לפי היותו של האדם על זה. ודבר שהאדם רוצה באמת הוא לא מוותר עליו תמורת שום הון שבעולם. ואם הוא רוצה באמת, ומבקש על כך מהקב"ה, עליו נאמר קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראהו באמת.

וכשאדם חולה רח"ל באיזו מחלה, הוא לא מסתפק רק בתפילה ובקשה מהקב"ה שיירפאנו, אלא גם דורש ברופאים ועושה כל השתדלות נצרכת, כי הוא רוצה באמת להתרפאות. ואם נראה אדם חולה שאינו משתדל ברפואתו אלא רק מתפלל [ואינו אוהז בדרגה כזו של בטחון], ברור שהוא אינו רוצה באמת להתרפאות. כי מי שרוצה באמת משהו, השאיפה הזו ממלאת את כולו, והוא עושה את כל ההשתדלויות ומתאמץ בכל יכולתו בשביל למלאות את רצונו.

זה כוונת הפסוק לקרוא באמת, לבחון כמה צער יש לאדם מזה, כמה מאמצים הוא משקיע בשביל זה, כך נמדד הרצון האמיתי של האדם. אם אדם רוצה משהו, והוא לא משיג את רצונו וגם טוב לו, מוכח שהוא אינו "רוצה באמת". הוא "רוצה", אבל לא באמת.

כשמבקשים סליחה - עלינו להרגיש את גודל החטא

אנו עומדים כמה שעות לפני "סליחות". באים לבקש סליחה מהקב"ה. הדבר הראשון שצריך בשביל לגשת לסליחות הוא לרצות באמת שהקב"ה יסלח לנו. להרגיש שעבירה זה עול, חטא זה משא כבד. לחוש שכל עבירה היא לכלוך וחסרון, ולרצות באמת להסיר את העול ולהתנקות מהחטאים. ורק מי שמרגיש כך באמת יכול לגשת לסליחות.

וכשמרגישים כך, מי שנאנס ולא יכל לומר סליחות, צריך להרגיש רע, צריך לחוש הפסד, הוא לא ביקש סליחה! אבל מי שאומר לעצמו אונס רחמנא פטריה, אף כשהוא בא הוא אינו מוכן לבקש סליחות, גם אם הוא "אומר", הוא לא מבקש סליחה, הוא לא רוצה סליחה.

ואנו רואים זאת אפילו במנהג בני אדם, אדם שעשה לפני עוול ורוצה להתפייס עימו, ויודע שאם הוא לא יתפייס הוא יפסיד, הרי אם יארע לו אונס הוא לא יאמר לעצמו אונס רחמנא פטריה, כי הוא מרגיש שהוא חייב את הסליחה הזו, הוא רוצה את הפיוס הזה, והוא יעשה כל טצדקי כדי להגיע לחבירו ולהתפייס איתו. וק"ו בסליחות שצריך להרגיש כך ביחס לקב"ה, להרגיש שבלי סליחה אמיתית מהקב"ה אין לנו מה לעשות, אין לנו תכלית ואין לנו כלום. אנו צריכים לרצות באמת את הסליחה הזו, להיות קוראים באמת לקב"ה, ואז נוכל להיענות. כי קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראהו באמת.

מי שאינו מרגיש את חומרת העבירה הוא "בוזה לדבר עונות"

רבינו יונה בשערי תשובה (שער שני, ח') כותב שישנם אנשים שנמנעים מלעשות תשובה, ומדובר באנשים שיודעים מה זה תורה ומצוות, והם "זכאים וטהורים בעיניהם", ונמנע מהם אור התשובה מחמת זה שהם

”כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמוד מהם ולא זולת זה”

המסילות ישרים בדרכי קניית הזהירות (פרק ד) מבאר כיצד יגרום האדם לעצמו לשאוף למידה זו ”כי שלמי הדעת תהיה להם ההערה במה שיתברר להם כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמוד מהם ולא זולת זה, ושאינו רע גדול מחסרון השלמות וההרחקה ממנו וכו”.

זה היסוד הנצרך לכל אחד ואחד, כי האדם נברא להשגת השלימות, וכל חסרון בשלימות גורם לאדם להיות ”חסר”, וחסרון זה הוא צרה ורעה שאין גרועה הימנה. וצריך לעבוד על זה עם כל הכוחות להשיג יותר, להיות מושלמים יותר, ולא להרפות מזה אפילו רגע אחד.

ודוגמא לביקוש השלימות מצינו בעירובין (כה): ”רבי זירא כי הוה חליש מגרסיה הוה אזיל ויטיב אפיתחא דרב יהודה בר אמאי, אמר כי נפקי ועיילי רבנן איקום מקמייהו ואקבל בהו אגרא”.

זוהי בקשת השלימות בכל הכוחות, לחפש את כל האפשרויות לקיים עוד מצווה, להרוויח עוד רוחניות. ודבר זה אינו רחוק מידיעתנו, כל בן תורה בעומק נפשו יודע איך צריך להראות עובד ה' באמת, ורוצה להגיע לדרגה כזו, אלא שכל אחד מוותר לעצמו קצת, ואינו דורש מעצמו לנהוג למעשה את כל דרכי השלימות. כי אף שהוא רוצה את כל זה, הוא אינו ”רוצה באמת”. כי מי שרוצה באמת אינו מוותר ואינו מתיימש, אלא עמל ויגע עד שמגיע למטרתו.

ושלמה המלך אמר במשלי ”אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ד”.

היינו כמו שעשיר לעולם לא יותר על כספו כי הוא מרגיש שללא הכסף חסר לו בעצמיותו, הכסף הוא כבר חלק ממנו. כך אם אדם ידרוש מעצמו ביקוש תורה ויראת שמים בצורה כזו שכל חסרון וכל פגם מחסרים בכל מהותו כאדם השלם, ואינו מוכן להתפשר על שום דבר שנוגע לרוחניות, אז תבין יראת ד” ודעת אלוקים תמצא.

לחוש שעבירה זה פגם בכל הרוחניות

ובחגיגה (ט): דורשת הגמ' על הפסוק ”מעוות לא יוכל לתקון” זה שביטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של ערבית. והנה מדובר ביהודי שקורא קריאת שמע בכל יום, יום אחרי יום, שנה אחר שנה, ואם פעם אחת לא קרא קריאת שמע בזמנה הרי זה ”מעוות”, מעוות שלא יוכל לתקון. זו שלימות. וזו הדרשה מכל אחד ואחד שיחזיק בהרגשה שפגם ברוחניות זה עיוות, וחסרון בקיום מצווה או בלימוד תורה זה חסרון שלא יוכל להימנות.

ואנחנו במצבנו מרגישים קצת שמי שעובר על לאו או מבטל עשה, הוא מעוות שלא יוכל לתקון. אבל בחור שלא התקדם כפי כוחו בשנה האחרונה אף שהוא מרגיש שצריך לבקש סליחה על כך שלא התקדם כפי כוחותיו, אבל הוא לא מרגיש שהוא עשה עוול, שהוא חוטא. אמנם רואים בדברי רבינו יונה שחסרון ההתקדמות ברוחניות וקוצר היד בעבודת ה' הוא החטא היותר גדול, והוא פשע ואשמה רבה כמו העבירות החמורות ביותר. ועל זה אמרו חז”ל ויתר הקב”ה על ע”ז וג”ע

וש”ד, ולא יותר על עוון ביטול תורה. וזו צריכה להיות הרגשתנו על כל חסרון התקדמות ברוחניות, ועל כל פגם בעמל התורה כראוי.

התביעה על כל אחד להיות מחכמי התורה שבדור

ואיתא במדרש (משלי פרשה י) ”אמר ר' ישמעאל בוא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב”ה לדון את כל העולם כולו, בזמן שתלמידי חכמים באים לפניו ואומר לכל אחד מהם כלום עסקת בתורה, אמר לו הן וכו'. בא מי שיש בידו תלמוד, הקב”ה אומר לו בני הואיל ונתעסקת בתלמוד צפית במרכבה, כסא כבודי היאך הוא עומד, חשמל היאך הוא עומד וכו”.

מבואר במדרש שיש תביעה על כל אחד לא רק שיהיה בידו תלמוד, אלא להיות מחכמי התורה שבדור השלמים בכל, ואם אינו יודע הכל ממש הרי הוא נתבע על זה. זו התכלית האמיתית של האדם.

ואמנם אף אם אינו בדרגה כזו שנרגיש שאנו מבקשים סליחה על חסרון ופגם בחוסר השלימות שלנו, מה שנשאר לנו בוודאי זה להרגיש ולבקש על זה, זה השאיפות של כל אחד ואחד. כל אחד יודע שאם הוא היה מנצל את הזמן כראוי, לומד בכל הסדרים ללא הפסק, עומד בניסיונות ועובד כראוי, הוא לא היה נראה בערב ראש השנה הזה כמו בערב ראש השנה הקודם. הוא היה יותר בעל מידות, יותר בעל ידיעות. ועל זה צריך לבכות, זו הבושה והכלימה שכל אחד יכול לחוש בה. אחרי שקיבל מהקב”ה שנה טובה, שנה מבורכת, איך הוא ניצל אותה ומה הוא עשה עם זמנו וכוחו.

עלינו להתאמץ בכל יכולתנו

היום בעוה”ר יש הרבה פורקי עול סביבנו, יש תחושה שעצם זה שאנו בני תורה ועוסקים בתורה ומצוות זה מספיק. אבל אם היינו בזמן שבו כל כלל ישראל עסק בתורה, כמו דורות הראשונים והאחרונים, הרי בוודאי כל אחד היה מתאמץ הרבה יותר ולא היינו מסתפקים בעצם זה שאנו יושבים ולומדים. והקב”ה לא הביא אותנו לעולם הזה עם כל הניסיונות שבו רק בכדי שלא נהיה רעים, אלא בשביל שנגיע לקצה השלימות האפשרי לנו. והתביעה עלינו להיות ”אדם השלם” היא לא רק ביחס לסובבים אותנו אלא ביחס ליכולות שהקב”ה נתן לכל אחד מאיתנו. ובלא זה אנחנו במצב של בדיעבד, ”יהודים בדיעבד”, ועיקר חסר מן הספר. וכל אחד חייב לצאת מהמצב הזה של בדיעבד ולעמול בכל כוחו להגיע לשלימות.

ואם כן, כשאנו ניגשים לסליחות בקשת הסליחה צריכה להיות בדרגות האלו, על מה שאנו רחוקים כל כך מהשלימות, על כך שאנו מבזבזים ולא מנצלים כראוי את זמנינו וכוחותינו, זו ההרגשה הראשונה שצריכה להיות בסליחות. ואם נחدد את ההרגשה הזאת כראוי ונבוא לבקש סליחה באמת, ונרגיש שבלי הסליחה אנו חסרים, אנו פגומים, אין לנו כלום בלי הסליחה, רק אז נזכה לקרבת ד' לקוראיו באמת.

(מתוך הספר ”לתשובת השנה”)

מתוך משא רבינו מרן שליט”א בחנוכת הבית לבנין התלמוד תורה ובית יעקב בשכונת אחיסמך - יום ד' י”ג אלול תשפ”ג

זוכים ומקימים מקום של תורה, שותפים כולם למסירות נפש, שזוכים להגיע לרגע הגדול הזה, ומלאים בהתרגשות, בנין גדול ומפואר, זה קידוש ד'. שמשקיעים הרבה בכל הכח יש סייעתא דשמיא גלויה. נמצאים אנו כעת בחודש אלול זה זמן שמתאים לשמחה כאן, באלול האדם יותר נקי, מחשבותיו חושבים את האמת יותר, והחגיגה הזאת נותנת הסתכלות אמיתית וכיוון דרך מה רוצים, שעומדים בימי הרחמים והסליחות, ושמים בזה, זה אבן הפינה. הבנין כאן מזכיר את הזמן שכלל ישראל נכנסו לארץ ישראל, הם לקחו אבנים גדולות ”והקמות לך אבנים גדולות וסדת אותם בסיד וכתבת עליהם את דברי התורה הזאת בעוברך”, עם ישראל כתבו על האבנים מה הייעוד של עם ישראל, לדעת לדורות, זה אבן היסוד שלנו, הבנין פה מסמל את זה.

עד שלא הוקם החינוך בצורה של מסורת הדורות קבועה, היה קושי מסוים, עכשיו יש בנין, רוחניות וגשמיות, זה הבשורה, הנה תראו מוסד שגודל ומצליח, וזה בעצם השמחה, וזה הברכה והרגשת הלב, שיזכו הבנים והבנות לגדול באווירה של תורה, באותו התלהבות והתרגשות, אף פעם לא תכה ההרגשה הזאת, זו הצפיה והברכה.

בהבאת ביכורים, מזכירים את הכניסה לארץ ישראל כל שנה מחדש, ”ובת קול מברכתו הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה”. שפתחו את השכונה כאן ביקשו לכל אברך שיגיע לחזק את השכונה החדשה, והיום המקום פה גדל בצורה מפליאה, ונברך בברכת הביכורים 'תשנה לשנה הבאה', קיבלנו - קיבלתם מתנה מהקב”ה, נשתמש בזה שעוד דור יגדל כמסורת הדורות, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים.

לתרומות והנצחות:

מכון 'צור התורה'
0747-3464-65
לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:
mzh0747@gmail.com

ניתן להשיג את הספר ”לתשובת השנה”

שיחות ומאמרים מרבינו מרן שליט”א
על ימי חודש הרחמים - ימים נוראים
בהיכלי התורה בישיבה הק', וכן בקו המכון

נתרם לעילוי נשמת

מרן הגאון רבי יחזקאל ב”ד מרדכי
זלמן אברמסקי זצוק”ל
נלב”ע כ”ד אלול תשל”ז
ת.ג.צ.ב.ה

נתרם ע”י ידידנו הרה”ג

רבי חנוך הכהן כץ שליט”א
לרגל השמחה השדויה במעונו
בהולדת בתו שתיח’
יהר שיינו אביה ואמה לגדולה לתורה
לחופה ולמעשים טובים